

CONTRIBUȚIA RECOMPENSELOR ÎN DEZVOLTAREA COMPORTAMENTULUI PREȘCOLARILOR

*Natalia Carabet, conf. univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

THE CONTRIBUTION OF REWARDS IN THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOLERS' BEHAVIOR

*Natalia Carabet, PhD, Assoc. Prof.,
„Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID 0000-0002-9096-0587
carabet.natalia@upsc.md*

CZU: 37.018.1

DOI: 10.46727/c.v2.24-25-03-2023.p167-172

Abstract. Today many families are rethinking the process of children's education, being focused on the dimensions of new education. An important role in the upbringing and education of children is also played by economic-entrepreneurial education, a desideratum of which is the offering-receiving of rewards for the child's civilized, responsible behavior, listening and effective initiative. The article analyzes the positive aspects of reward-based education, the vulnerable points of this process.

Keywords: rewards, child, discipline, development, education, positive factor, development.

În opinia cercetătorului Schneider, recompensele constituie *stimuli care se utilizează și se aplică pentru a îmbunătăți comportamentul copiilor*. Acestea sunt mai degrabă tehnici care servesc drept scop în a obține efecte pozitive. În viața de zi cu zi, toți oamenii tind să facă acele lucruri pentru care sunt recompensați. Orice recompensă ajută copilul să-și realizeze propriile obiective într-un cadru plăcut și motivant [9].

Într-un proces educațional complex, integrat și orientat holistic, recompensa reprezintă principalul factor pozitiv de educație prin modele, bune practice, care, de fapt, formează, influențează dezvoltarea atitudinilor și a mentalității într-un anumit mod (dorința și convingerea de a reacționa într-un fel sau de a avea un anumit comportament). Educația preșcolară are nevoie de tehnici noi pentru a stimula copiii și pentru a favoriza derularea cu succes a procesului. Recompensa reprezintă una dintre tehnici, poate chiar cea mai importantă [15].

Marvin Marshall, citat de E. Stan [10,11] în cartea *Despre pedepse și recompense în educație*, afirmă că:

- *„recompensele pot fi considerate o confirmare minunată a efortului și talentului elevilor;*
- *recompensele pot constitui stimulente foarte eficiente, dacă elevii au decis că merită să muncească pentru a le primi;*
- *recompensele primite pentru comportamentele dezirabile sunt contraproductive, deoarece atunci când își recompensează elevii pentru comportamentul așteptat, profesorul trimite un semnal fals;*
- *dacă va fi recompensat pentru comportamentul așteptat, elevul se va obișnui să întrebe: „Dacă fac ceea ce îmi ceri, ce primesc în schimb?” - această abordare subminează valorile comunității și democrației, responsabilitatea socială, încurajând egoismul și nonimplicarea;*

- mesajul că un comportament este bun, deoarece este recompensat vizează nivelul cel mai de jos al valorilor etice: „ceea ce fac trebuie să fie bun dacă a fost recompensat”; oferind astfel de recompense, nu se încurajează deloc dezvoltarea morală, bun (bine) sau rău, drept sau nedrept, just sau injust, moral sau imoral, nu contează, din moment ce factorul determinant îl constituie premiul;
- recompensarea comportamentului așteptat presupune că acel comportament nu este valoros în sine, ci pentru că a fost premiat”[10,11].

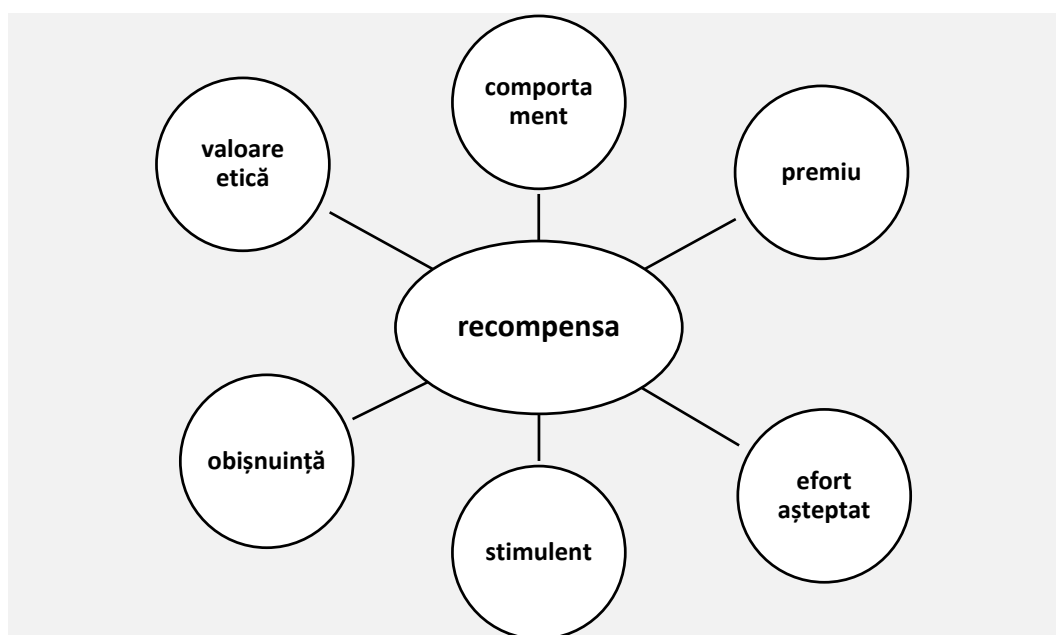

Fig. 1. Esența recompensei (în viziunea lui Marvin Marshall) [10,11]

După cum observăm în figura de mai sus, cercetătorul Marvin Marshall descrie recompense ca o obișnuință - dacă este practică de părinți sau cadre didactice des, permanent, fără a diferenția și a explica -, când o recompensă este un lucru real, meritat, pentru ce un copil poate aștepta, se cade să primească o recompensă, alteori recompensa este un stimulent real al unui comportament, este un rezultat al efortului (așteptat) sau o valoare etică [10,11].

Deseori părinții susțin ideea că recompensa primită de copil îl face mai bun și mai generos. Alfie Kohn, în lucrarea sa *Pedepsiți prin recompense* [4], a vorbit despre un studiu, care a demonstrat că *copii recompensați s-au dovedit a fi mai puțin generoși decât ceilalți, mai ales atunci când recompensa nu a mai existat*. Uneori studiile arată că recompensele se dovedesc a fi contraproductive. De exemplu, în cazul notelor (calificativelor), care sunt tot o formă de recompensă, copiii devin mai puțin implicați în procesul de învățare. Vor căuta în permanență calea cea mai ușoară (tema mai simplă, proiectul mai puțin solicitant etc), nu pentru că sunt leneși, doar fiindcă sunt raționali și îi determină să gândească mult mai superficial. Notele devin o plată pentru rezultatul obținut, nu pentru procesul în sine. Notele (calificativele) ar trebui înlocuite cu un feedback legat de activitățile în sine, propune Alfie Kohn [4]. Pe de altă parte, există foarte multe studii, prezentate și în cartea lui Alfie Kohn, care demonstrează efectul nociv, din punct de vedere psiho-emoțional, al folosirii opusului recompensei, adică a pedepselor. Pedepsa obține schimbarea temporară a comportamentului, dar la un cost extrem de ridicat pe termen lung din punct de vedere emoțional.

În sens pedagogic, recompensele [16] urmăresc un șir de avantaje, pe care le observă adulții (părinți și cadre didactice), atunci când este vorba de comportamentul copiilor. Din acestea se enumeră:

- Încurajează comportamentul așteptat sau pozitiv. Recompensarea comportamentului pozitiv întărește și încurajează copiii să repete același comportament. Copilul va demonstra un comportament pentru care primește feedback pozitiv și va evita comportamentul care nu generează recompense. [5,16].
- Dezvoltă obiceiuri spirituale. Recompensarea comportamentului pozitiv îi ajută pe copii să dezvolte o rutină și ritualuri importante pentru viața de zi cu zi. O mare parte din calitatea vieții adulte a copilului este determinată de obiceiurile învățate din copilărie. Interacțiunea politicoasă cu ceilalți; curățenie; obiceiuri de muncă asiduă; iar interacțiunea amabilă cu autoritățile se află pe lista scurtă a obiceiurilor personale, pe care copiii le învață în casă și care influențează profund succesul și bunăstarea lor ca adulți. [10].
- Modifică comportamentele negative. Recompensarea comportamentului pozitiv poate ajuta la aducerea unor modificări importante în alegerile comportamentale ale copilului. Copiii se maturizează de-a lungul anilor, pot achiziționa pe parcurs comportamente negative. Când se întâmplă acest lucru, părinții pot învăța pe copii un comportament pozitiv, consolidând alegerile spirituale și limitând orice feedback pozitiv, pe care îl primesc ca urmare a comportamentelor negative.
- Creează o atmosferă pozitivă. [1]. Recompensarea comportamentului pozitiv în casă creează un mediu plăcut atât copiilor, cât și părinților. O casă plină de încurajare pozitivă pentru un comportament bun, în locul unor pedepse pentru un comportament rău, este o casă care oferă copiilor un mediu sigur emoțional. Un mediu de acasă pozitiv îi ajută pe copii să se simtă mai fericiți și mai încrezători. Copiii încrezători au mai multe șanse să urmeze direcția părinților lor, să se mândrească cu realizările lor și să dezvolte abilități sociale, care să fie în beneficiul lor pe parcursul vieții [1].
- Fac diferența dintre neînțelegere, lipsă de pregătire și sfidare. Părinții și educatorii trebuie să fie capabili să distingă copiii care înțeleg greșit instrucțiunile lor de cei care se sfidează în mod voit. Copiilor trebuie să li se permită să experimenteze consecințele logice pentru a învăța să aleagă un comportament pozitiv.

Ca să fim corecți, nu putem trece cu vederea unele limite ale procesului de oferire a recompenselor copiilor, drept mulțumire a adulților pentru un comportament așteptat. Recompen-
pensele:

- diminuează motivația intrinsecă și performanța. [6] Atunci când îi promitem copilului ceva în schimb pentru a învăța sau pentru a avea un comportament responsabil, îi oferim, de fapt, un motiv de a nu mai face acele lucruri;
- reduc creativitatea pozitivă, deoarece scopul principal este de a obține recompensa prin metoda sugerată.
- încurajează trișatul printre copii, pentru a beneficia de recompensă;
- pot servi ca obicei și dau naștere la o gândire pe termen scurt;
- distrug spiritul de echipă și generează invidia, anihilând spiritual de echipă. Acest lucru este nociv, deoarece, mai târziu, fiecare adult va avea nevoie să lucreze în echipă fie la serviciu, fie într-o relație personală. [8].

Fig. 2. Limitele recompenselor

Pe de altă parte, recompensele au mai multe avantaje, cu condiția să fie aplicate rațional, să fie explicate copiilor. În figura 3 reiterăm avantajele recompenselor.

Fig. 3. Avantajele recompensei

În cele ce urmează venim cu unele propuneri, care vor susține ideea recompenselor oferite copiilor [2,4,7] pentru un comportament așteptat, pozitiv, dar sperăm că părinții, cadrele didactice vor decide independent dacă vor oferi recompense copiilor, în ce condiții, ce fel de recompense, pentru ce acțiuni-activități concrete. Deci, recomandăm părinților să se axeze mai mult pe recompensa socială (nu doar materială), adică să laudați copiii. Nu costă nimic. Lăudați-le efortul, nu realizarea. Citiți-le o poveste preferată lor. Și lăsați-i să aleagă ora și locul. Nu uităm că lectura împreună fortifică simțul apartenenței la neam, familie, comunitate. Priviți un film-clip-desen animat. Unul care vă place amândurora. Și păstrează-l doar pentru aceste ocazii. Stați până târziu, dar nu foarte târziu. 5-15 minute în plus, în funcție de realizarea copilului dumneavoastră. Faceți un puzzle împreună. [2,4,7]. Ce avem la cină? Lasă-i să aleagă, nu doar pentru ei, ci și pentru întreaga familie. Gătiți împreună. Lasă-i să aleagă rețeta. Cu atât mai murdar, cu atât mai bine. Faceți și imprimați fotografii. Creativ, distractiv și ieftin. Inversarea rolurilor. Doar pentru o zi. Lasă-ți copilul să fie părintele și alege unde te duci, ce faci, mănânci, privești și chiar du-te la culcare. Donați jucăriile vechi. Adunați-i, spuneți-le să facă o curățenie, donați unei grădinițe/centru pentru copii creațiile comune. Copilul dumneavoastră va vedea modul în care de jucăriile lor vechi vor beneficia și alții. [2,4,7]. Dă-i copilului tău mărunțiș – în fiecare zi timp de o săptămână – cu condiția să-l păstreze pentru o zi ploioasă. Faceți o plimbare cu bicicleta. Vizitați un adăpost pentru animale. Planificați o zi în familie. Copilul trebuie să fi făcut ceva special pentru a câștiga asta. Lasă-i să aleagă următoarea excursie în familie. Apelați la activități sportive. Jucați fotbal, tenis, baseball sau orice preferă copiii dumneavoastră. Alegeți melodia. În mașină sau în casă. Cumpărați o înghețată. [2,4,7] cumpărați un alt lucru preferat de copii și părinți deopotrivă. Vânătoare surpriză de comori, în casă sau în grădină. Găsiți indicii provocatoare și premii pe măsură. Responsabilități suplimentare. Copiii tânjesc după o responsabilitate suplimentară, cum ar fi să aibă grijă de hamster pentru un weekend. Vizitați bunicii. De obicei, e un scenariu câștig-câștig pentru toți cei implicați!

Ce ține de cadrele didactice, [10] procesul de oferire a recompenselor este mai complex, deseori cu posibilități mai reduse, care vine să gestioneze nu doar comportamentul personal al copilului, dar și comportamentul colectiv (în grupă) al lor. Considerăm pentru cadrele didactice să pornească cu identificarea care sunt pentru copii recompensele pentru comportamentul pozitiv așteptat. De exemplu, uneori medaliile sunt recompensele favorite pentru copii. Utilizați recompensele disponibile. De exemplu, educatoarea acordă un „o bulină zâmbitoare” copiilor care solicită jucării etc. [13]. Folosiți recompensa concretă (stimulente, bulinuțe, ștampile) ca instrument care să faciliteze creșterea frecvenței unui comportament pozitiv sau care să descurajeze, mai ales într-o fază incipientă, un comportament negativ. Treceți treptat de la recompense concrete la recompense simbolice. Cu cât sunt mai naturale recompensele pe care le utilizăm, cu atât e mai mare șansa consolidării și persistenței comportamentului țintă. Pe măsură ce educatoarea va observa că nu mai este nevoie să reamintească în permanență regula va retrage recompensa concretă și o va înlocui cu mesajul de laudă. Descrieți comportamentul în momentul în care aplicați recompensa, astfel încât să facilitați învățarea: „Foarte frumos ai cerut jucăria Ioanei!” Repetați verbal regula [11] pe care se bazează recompensa. Exprimarea verbală a regulii facilitează învățarea. De exemplu, atunci când educatoarea aplică recompensa, le va spune copiilor: „Pentru că ai cerut jucăria Ioanei vei primi o față zâmbitoare.” Învățați copilul să-și identifice și să-și autoadministreze recompensele. De exemplu, în momentul în care educatoarea îi va lauda pe copii și va cere să se laude și el. Comparați dimensiunile comportamentului înainte și după aplicarea recompensei, pentru a cunoaște efectul ei (dacă este sau nu o recompensă și dacă este eficientă). Pentru a vedea dacă o metodă are rezultate sau nu, trebuie să comparăm la anumite intervale comportamentul anterior al copilului și cel actual. Treceți de la recompense aplicate imediat, în faza de învățare, la recompense aplicate neregulat, în faza de consolidare a unui comportament. Folosiți activitățile [13] ca modalități de recompensare a implicării copiilor într-o activitate cu frecvență redusă. Cele mai eficiente tipuri de recompense care accentuează pe termen lung motivația internă a copilului sunt cele sub formă de activități. O activitate cu frecvență crescută poate constitui o întărire pentru o activitate cu frecvență mai redusă. Implicarea într-o activitate care are o frecvență mare este condiționată de executarea prealabilă a activității cu frecvență redusă, astfel încât prima activitate devine recompensa pentru cea din urma (principiul bunicii). Folosiți recompensa în mod sporadic pentru a nu ajunge să fie predictibilă pentru copil. [12]. Dacă recompensa devine predictibilă pentru copil, motivația de a mai face acel lucru scade în condițiile în care nu mai primește recompensa așteptată. Asta înseamnă că copiii nu au dezvoltat o motivație internă de a face acel lucru și că manifestarea comportamentului lor este strict determinat de prezența recompensei. Copiii fac comportamentul respectiv doar pentru a primi ceva. Acest aspect este un factor de risc pentru apariția depresiei la copii.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTIȘ, M.A.; AXENTE, A. *Disciplinarea pozitivă sau cum să disciplinezi fără să rănești*. Cluj-Napoca: Colecția „Psihologie și viață”, 2009.
2. CIOFU, C. *Interacțiunea părinți-copii*. București :Editura Medicală Amaltea, 1993.
3. CUZMA, K. *Ascultarea de bună voie*. București: Casa de Editură „Viață și sănătate”, 2000.
4. KOHN, A. *Pedepsiți prin recompense*. București: Multi Media Est Publishing, 2013.
5. KOHN, A. *Parenting necondiționat*. București: Multi Media Est Publishing, 2013.
6. PĂNIȘOARĂ, G. (coord.) *Psihologia copilului modern*. Iași: Editura Polirom, 2011.
7. PETREA, I. *Și tu poți fi Supernany 1. Cum să-ți crești bine copilul*, București: Editura Trei, 2008.

8. SANCHEZ, P. *Părinți consecvenți, copii fericiți*. București: Editura Aramis Print, 2009.
9. SCHNEINDER, M. *Educația copilului meu*. București: Editura Humanitas, 2003.
10. STAN, E. *Despre pedepse și recompense în educație*. Iași: Editura Institutul European, 2004.
11. STAN, E. *Profesorul între autoritate și putere*. București: Editura Teora, 1998.
12. STAN, L. (coord.) *Educația timpurie. Probleme și soluții*. Iași: Editura Polirom, 2016.
13. VRĂȘMAȘ, E. *Intervenția socioeducațională ca sprijin pentru părinți*. București: Editura Aramis, 2008.
14. www.aicrescmontessori.ro accesat la data de 12 februarie 2020
15. www.aicrescmontessori.ro
16. www.ehow.com